

Mijn moeder is een tijger

Dramatherapeutische gezinsbehandeling met dierenhandpoppen

Een dierenhandpop spreekt menig kind tot de verbeelding, maar hoe reageert een volwassene in gezinstherapie op het gebruik van deze handpoppen? Wat is de meerwaarde van een dierenhandpop en hoe is deze te gebruiken in therapie? In dit artikel beschrijft de auteur de door haar ontwikkelde dramatherapeutische methode in het werken met dierenhandpoppen met kinderen en gezinnen.

In dit artikel ...

- ... wordt het gebruik van dierenhandpoppen in dramatherapie met gezinnen beschreven;
- ... wordt uiteengezet hoe een psychologische test vertaald is naar een werkvorm in dramatherapie;
- ... wordt een systemische casus uit de praktijk beschreven.

Inleiding

Een achtjarig meisje wordt in de observatie gevraagd: "Als jouw gezin in dieren zou veranderen, wie zou dan wat zijn?" Ze antwoordt dat haar moeder dan een tijger zou zijn en haar vader een muis. Tijdens de dramatherapie ontdekt het gezin dat ze als berenfamilie prima met elkaar kunnen leven.

In dit praktijkgerichte artikel beschrijf ik mijn positieve ervaringen met het werken met dierenhandpoppen binnen dramatherapie met kinderen en gezinnen. Ik heb ervaring met kinderen en gezinnen binnen de ambulante GGZ-jeugdzorg en in de eigen praktijk. De problematiek varieert, wel staat in deze methode het gezin centraal, en het doel is met name het verbeteren van de relaties binnen het gezin.

Het eerste deel van het artikel is een inleiding over de functie van handpoppen in spel- en dramatherapie. In het tweede deel wordt specifiek ingegaan op de symbolische functie van dieren en de meerwaarde van dierenhandpoppen. Geïnspireerd op een psychologische test is een drama(observatie)werkvorm ontwikkeld met meerdere toepassingsmogelijkheden voor het werken met gezinnen of een ouder-kindbehandeling. Het artikel besluit met een casusbeschrijving van een ouder-kindbehandeling met een korte methodische nabeschoouwing.

Afbeelding 1: De verzameling dierenhandpoppen.

Handpoppen in therapie

Iedereen is wel bekend met de poppenkast als spel materiaal op de basisschool, verzamelde thuis een stel handpoppen of speelt er opnieuw met zijn kinderen mee. De poppenkastmethode wordt door Synovitz (1999) beschreven als een creatieve leerstrategie die kinderen vrijheid tot expressie van hun gevoelens geeft. Het poppenkastspel bevordert de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Het zet het kind aan tot het vertellen van verhalen en stimuleert het creatief en probleemoplossend denken.

Handpoppen kunnen binnen therapie op verschillende manieren methodisch worden gebruikt. De pop is bijvoorbeeld een toeschouwer of een getuige van een gebeurtenis. De verschillende poppen kunnen ook verschillende standpunten, emoties of rollen vertegenwoordigen, waardoor ze met elkaar in interactie gebracht kunnen worden. De pop kan daarnaast het deel van het kind symboliseren dat het storende gedrag vertoont. Het kind heeft hierover letterlijk de controle door er mee te spelen, hem een eigen stem te geven en aan de kant te leggen wanneer hij dat wil. Er kan ook gewerkt worden met een tegengesteld deel van het kind, bijvoorbeeld een heel lief of rustig deel. Dit deel is misschien tot nu toe wat onderbelicht geweest of snel ondergesneeuwd door het tot dan toe dominerende en storende deel.

In dramatherapie worden handpoppen veel gebruikt in de behandeling van kinderen en systemen. Het werken met handpoppen geeft binnen therapie veiligheid en structuur volgens Carter en Mason (1998). Het gebruik van de poppen bevordert de ontwikkeling van taal en communicatieve vaardigheden, en voorkomt fysiek en emotioneel isolement.

Tevens draagt het bij aan de ontwikkeling van het zelfbeeld en helpt het het kind beslissingen te nemen. Groothoff et al. (2009) concluderen dat het in een poppenkastspel gaat om een expressief gebracht verhaal en om de interactie van de speler met het publiek. Dit geldt ook voor het therapeutisch gebruik van het poppenkastspel. Synovitz (1999) verrichtte onderzoek naar kinderen met gedragsstoornissen en kwam tot de conclusie dat deze kinderen met deze methode grip krijgen op hun eigen gedrag en het nieuwe gedrag vasthouden. Omdat het om doen-alsof gaat, kunnen de cliënten, via de handpop, hun emoties uitdrukken en experimenteren met ander gedrag. Het kind kan zijn gevoelens via de handpop depersonaliseren en die objectiever meedelen aan de therapeut. Dit betekent dat het kind in de poppen karakteristieken, emoties, vaardigheden en daden van zichzelf kan laten zien, maar met meer afstand, waardoor de emotionele lading minder wordt (Patrick, 2006). In gezins- en relatie-therapie zien ook andere gezinsleden, of de partner, welke mogelijkheden en kanten de ander heeft, wat ruimte geeft in de relatie om anders naar de ander te kijken en wat perspectief biedt om nieuwe mogelijkheden te onderzoeken in de relatie.

Dierenhandpoppen in therapie

De expressieve kracht van dieren

In de literatuur vind ik vooral beschrijvingen van het gebruik van handpoppen in therapie. Mijn voorkeur gaat uit naar dierenhandpoppen, waarvan ik er inmiddels ruim 100 verzameld heb, zie afbeelding 1. Uit mijn ervaring blijkt dat dierenhandpoppen niet alleen kinderen aanspreken, maar ook jongeren en volwassenen. Ze worden als minder kinderachtig gezien dan de andere handpoppen. Er is aansluiting bij de belevingswereld van cliënten van alle leeftijden.

Dit betekent dat er minder weerstand ontstaat wanneer gevraagd wordt om een dier uit te zoeken, daarbij geeft het mogelijkheden tot gezamenlijk spel tussen jong en oud in gezinsbehandeling. Omdat de koppen van dierenhandpoppen vaak slap zijn, zijn er veel mogelijkheden om emoties te laten zien en daarmee worden de expressiemogelijkheden vergroot. Deze poppen komen gemakkelijker en eerder tot leven, waardoor ook jongeren en volwassenen betrokken raken in het spel en iets beleven bij wat een dier vertelt of meemaakt. In het spel ontstaat vaak enthousiasme en plezier, waarbij vergeten wordt dat er met handpoppen wordt gespeeld.

De symbolische waarde van dieren

Dieren hebben elk hun eigen kenmerken en aan elk dier kunnen bepaalde karaktereigenschappen worden gekoppeld. Zowel kinderen als volwassenen kunnen hier woorden aan geven en daarmee betekenis geven aan de reden waarom ze het dier hebben gekozen. Ook in spel zie je dat bijvoorbeeld een tijger zich anders gedraagt dan een muis. Een tijger is doorgaans sterk en gedraagt zich agressief, terwijl een muis zich vaker stil en bang gedraagt.

In de keuze van een dierenhandpop is het belangrijk op gebruiksgemak te letten, dus op hoe gemakkelijk ze te bespelen zijn, maar ook of de kleuren natuurgetrouw zijn en of de 'gezichts'expressie klopt bij de symboliek van het dier. Een aap waarbij de ogen een beetje scheef staan, waardoor het beestje een wat sneue indruk maakt, is bijvoorbeeld minder geschikt voor een observatiesessie. Het kan namelijk zijn dat het kind de aap niet kiest om de karakteristiek van een aap, maar omdat de sneue indruk lijkt op die van bijvoorbeeld zijn broer. Een vlieg die even groot is als de draak, staat in een andere verhouding tot de draak dan wanneer de verhouding van de dieren natuurgetrouw is. In deze voorbeelden gaat het dus niet meer om het dier, maar om de uitdrukking van de handpop zelf. Door zorgvuldig te letten op de uitstraling van de handpop, zorg je voor een zoveel mogelijk eenduidige interpretatie van de symboliek van de dieren.

Met name in de observatie wordt een aantal standaarddieren gebruikt om de keuze te beperken en de interpretatie zo eenduidig mogelijk te maken en te houden. De standaarddieren zijn nu: tijger, leeuw, krokodil, olifant, aap, beer, uil, hond, poes, draak, raaf, vos, koe, varken, paard, muis, spin, en dolfin. Na de observatie, in de behandeling, kan het juist weer interessant zijn om ook andere dieren met een minder eenduidig beeld toe te voegen. Juist om te kijken wat er gebeurt met een veel te grote vlieg en een draak. Of een zielige aap met een uil.

Het gebruik van de dramaruimte

De dramaruimte wordt in zijn geheel gebruikt, zodat er letterlijk meer bewegingsruimte is. De ruimte wordt meestal een bos waarin allerlei avonturen worden beleefd. Andere favoriete locaties zijn: jungle, boerderij en een dierentuin. De poppenkast is altijd aanwezig, maar wordt zelden gebruikt. Het spel wordt dynamischer zonder poppenkast, en zeker met een gezin van meer dan drie mensen is het ook niet erg praktisch om achter de poppenkast te gaan zitten. Volgens Groothoff et al. (2009) hebben kinderen die zich extreem onveilig voelen de poppenkast vaak nodig als een pantser tussen zichzelf en de ouders (of de therapeut). Soms hebben kinderen de kast nodig omdat het zo hoort of omdat ze een voorstelling willen maken. Het wordt dan realistischer en het publiek wordt vermaakt. Op deze manier is de poppenkast weer functioneel en kruipen ouders of brusjes erachter om een voorstelling te maken voor de andere gezinsleden.

Familie in dieren

Eén van de psychologische testen die voor kinderen worden gebruikt, is de Familie-in-Dierentest (FID). Deze test is ontwikkeld door Celestin-Westreich en Ponjaert-Kristoffersen in 1997. In deze test tekent het kind zijn gezin in dieren met als doel meer zicht te krijgen op gezinsfactoren die mogelijk een rol spelen bij de problematiek van het kind. Binnen de drama-observatie is hierop aan te sluiten door tijdens de kind- en gezinsobservatie met dierenhandpoppen te werken.

Kindobservatie met dierenhandpoppen

De standaard Familie-in-Dierenopdracht tijdens de individuele kindobservatie is: Kies voor ieder gezinslid een dier en introduceer ieder dier. Aanvullend vraagt de therapeut: "Waar woont het dier, hoe heet het dier en hoe ziet een dag eruit in het leven van dit dier?", zie afbeelding 2. Uiteindelijk verzint

Afbeelding 2: Familie-in-Dierenhandpoppen: een tijger, zebra, uil en een leeuw.

het kind een verhaal waarin deze dieren elkaar ontmoeten en dit wordt gespeeld. Het kind kiest met welke dieren hij of zij speelt en met welke dieren de therapeut gaat spelen.

Gezinsobservatie met dierenhandpoppen

Het aangemelde gezin komt over het algemeen gespannen en afwachtend de dramatherapie ruimte binnen. Ze willen graag dat de situatie thuis verandert en ze begrijpen dat er gespeeld gaat worden in plaats van gepraat. Soms zijn ze daar wel blij om, want praten leidt vaak tot ruzie, maar of dramatherapie echt helpend kan zijn, daar is twijfel over. Het is daarom belangrijk om ervoor te zorgen dat de eerste keer iets oplevert en dat de neuzen dezelfde kant op komen staan. Dus de eerste vraag is: "Wat zou een gezamenlijk doel kunnen zijn?" Een vaak voorkomend antwoord is: "Dat het thuis gezelliger wordt", of "Dat er beter geluisterd wordt". In eerste instantie zal de formulering negatief en verwijtend zijn, bijvoorbeeld: "Dat hij beter luistert" of "Dat zij zich niet zoveel bemoeit met ...". De therapeut zorgt voor veiligheid en versterking van motivatie door het gezin te helpen met het formuleren van een positief doel.

In een gezinsobservatie wordt onderzocht wat er aan de hand is met het gezin, wat kind- en wat gezinsfactoren zijn, en of het gezin affiniteit heeft met het spelen met dierenhandpoppen. Er zijn verschillende versies mogelijk van de Familie-in-Dierenopdracht met handpoppen:

1. Ieder gezinslid kiest een eigen dier;
2. Ieder gezinslid kiest een dier dat bij hem past (binnen het gezin zoals het nu functioneert);
3. Ieder gezinslid kiest een dier dat hij graag zou willen zijn (binnen dit gezin);
4. Ieder gezinslid kiest voor een ander gezinslid een dier, wederom de keuze tussen werkelijkheid (zoals bij versie 2) of wens (zoals bij versie 3);
5. Een gezinslid kiest voor alle gezinsleden een dier, wederom: wens of werkelijkheid.

Afhankelijk van de aanmeldklacht, de leeftijden van de gezinsleden en de dynamiek op dat moment, wordt voor één of meerdere opdrachten gekozen. Bij meerdere opdrachten kan het handig zijn om de gezinsleden de opties eerst te laten opschrijven, zodat ze zich eerst op zichzelf kunnen concentreren en er minder ruimte is voor onderlinge beïnvloeding en het anticiperen op elkaars keuzes. Door te observeren welk dier elk gezinslid zichzelf geeft, en hoe het zich als dit dier gedraagt binnen het spel, de scène of het verhaal, geeft de drama-observatie veel informatie over hoe de gezinsleden zich tot elkaar verhouden. In de observatiefase blijkt het spelen met dierenhandpoppen niet alleen van diagnostische waarde, er lijkt ook sprake te zijn van een therapeutisch effect. Een moeder ontdekt bijvoorbeeld dat

haar teruggetrokken kind haar een tijger geeft, die in het verhaal steeds voorop loopt en al het gevaar aanpakt. Zij realiseert zich dat ze haar kind zo ook geen mogelijkheden geeft om zelf te ontdekken en ervaren, waardoor het kind afhankelijk blijft van de moeder en niet van haar zijde wijkt. Door dit inzicht wil deze moeder dan graag nog een verhaal spelen waarin zij beiden beer zijn en samen het gevaar gaan aanpakken.

In de onderstaande casus van Merel en haar moeder wordt duidelijk hoe de mogelijkheden van het werken met dierenhandpoppen ingezet worden, en welk effect ze hebben.

Een ouder-kindcasus: Merel en haar moeder

Merel is tien jaar en wordt aangemeld met gedragsproblemen. Zowel thuis als op school luistert ze slecht en maakt ze veel ruzie met leeftijdsgenoten. Ze lijkt geen inzicht te hebben in haar eigen gedrag, ze wil graag alles zelf bepalen en ze heeft moeite om rekening te houden met haar omgeving. 's Avonds komt Merel moeilijk in slaap en huilt ze veel. Ze geeft aan dat ze dood wil. Haar ouders willen graag weten wat er met Merel aan de hand is en hoe ze haar het beste kunnen begeleiden.

De observatiefase

Tijdens de kindobservatie krijgt Merel de standaardopdracht om voor elk van haar gezinsleden een dierenhandpop uit te zoeken. Ze kiest voor haar moeder een koe, haar vader is een olifant, haar zus een dolfijn en voor zichzelf kiest ze een hond.

Vervolgens krijgt ze de opdracht om een verhaal te maken waarin deze vier dieren elkaar ontmoeten. Het doel hiervan is, om te kijken of het Merel lukt om ze met elkaar in contact te brengen. Hoe gaan deze dieren met elkaar om? Wie neemt initiatief? Eerst wordt het verhaal verteld, en daarna gespeeld met de dierenhandpoppen.

Merel vertelt dat de koe (moeder) in de wei staat en dat de dolfijn (zus) in de vijver zwemt naast de wei. Ze zijn buren en kunnen het goed met elkaar vinden, ze drinken gezellig een kopje thee. Dan komt de hond (Merel) en deze blaft heel hard. De koe en de dolfijn zijn bang voor de hond. De dolfijn verstopt zich heel diep in de vijver en de koe rent hard weg. Dan komt de olifant (vader) en deze jaagt de hond weg. Vervolgens krijgt Merel de opdracht om dit verhaal samen met de dramatherapeut te spelen. Zij mag kiezen welke twee dieren zij speelt en welke twee de therapeut speelt. Merel wil graag de hond en de dolfijn zijn. De therapeut krijgt de koe en de olifant.

Merel speelt eerst de dolfijn (zus) die gezellig met de koe (moeder) thee drinkt. Ze geniet zichtbaar en is geconcentreerd en rustig. Dan komt de hond (Merel). Deze blaft heel hard en blijft door de ruimte rennen, achter de koe aan. De hond is erg vasthoudend en wat de koe ook zegt of doet,

de hond blijft doorgaan met achter de koe aanrennen en heel hard blaffen. De dolfijn zit diep in het water en doet niet meer mee in het verhaal. Uiteindelijk komt de olifant (vader). Ook nu blijft de hond hard blaffen en springt op de rug van de olifant. Merel heeft ook nu veel plezier in het spelen van de hond en lijkt geen rekening te houden met welke spel-inbreng dan ook van de andere dieren. De olifant blijft heel rustig en zegt dat hij de hond wel mee zal nemen op zijn rug. Nu kalmeert de hond en gaat op de rug van de olifant weg uit de wei. De dolfijn komt weer tevoorschijn en samen met de koe praten ze nog even over het avontuur met de hond na.

Bespreking observaties en behandelplan

In de drama-observatie is onderzocht wat kind- en wat gezinsfactoren zijn. De conclusie is dat Merel gedragsproblemen laat zien, die mogelijk veroorzaakt worden doordat ze jaloeers is op het positieve contact dat moeder met haar oudere zus heeft, en doordat moeder niet duidelijk en consequent is naar Merel.

Na de drama-observatie vindt er een oudergesprek plaats. Zowel vader als moeder herkennen dat wat Merel heeft laten zien in het spel, vaak ook thuis gebeurt: moeder heeft een goed contact met de oudere zus van Merel (nu gesymboliseerd in het theedrinken en het napraten van de dolfijn en de koe). Merel is vaak druk en vraagt op een negatieve manier aandacht. Moeder probeert van alles om Merel ook positieve aandacht te geven en om ervoor te zorgen dat ze rustig wordt of blijft, maar niets lijkt te werken. Moeder is niet duidelijk en dit geeft waarschijnlijk verwarring voor Merel. Dat wordt nu gesymboliseerd in de scène waarin de hond maar blijft blaffen, wat de koe ook probeert.

Ook geeft Merel in dit verhaal aan dat zijzelf vaak de stoorzender is. In het verhaal lijkt ook zichtbaar te worden dat Merel eigenlijk wel een beter contact zou willen met moeder, doordat ze zelf haar zus (de dolfijn) speelt en zo geniet van het thee drinken met de koe.

Besloten wordt tot drie ouder-kindsessies met de dierenhandpoppen. Het doel van de therapie is het verbeteren van de relatie tussen moeder en dochter door positieve ervaringen met elkaar te hebben, en doordat moeder duidelijk en consequent is naar Merel. De hypothese is dat dit rust geeft, waardoor Merel minder negatief gedrag laat zien. Mijn ervaring is dat drie sessies voldoende zijn om deze hypothese te toetsen. Door korte, haalbare doelen te formuleren ontstaat er ook bij de gezinsleden vertrouwen in elkaar en de therapie.

De behandel fase

De sessies worden op ouderniveau voorbesproken. Het liefst met beide ouders, maar in dit geval met moeder

Afbeelding 3: Het varken en de spin.

zodat zij handvatten krijgt hoe zij zo kan spelen met de dierenhandpoppen, dat ze tevreden is over haar omgang met Merel. Dit geeft moeder meer vertrouwen in zichzelf als opvoeder en geeft structuur en veiligheid. Moeder mag als eerste de dieren kiezen en het verhaal bepalen. Moeder kiest voor dieren die voor haar wat meer rust en eenduidigheid symboliseren. Ze kiest voor de uil en het varken. Eén van de redenen om voor de uil te kiezen is dat ze een uil wijs en rustig vindt, die van een afstand overzicht houdt. Het varken kiest ze omdat ze met meer humor wil spelen met haar kind. Deze rollen lijken moeder veiligheid te bieden en mogelijkheden te geven om zelf weer plezier te maken met haar dochter.

Moeder begint als uil, Merel kiest weer voor de hond. Net als in de observatiesessie probeert de hond ook nu de uil bang te maken door hard te blaffen, maar de uil zit hoog en droog in de boom en vindt er niet zoveel van. De hond vindt het saai, en Merel stapt uit het spel. Nu vraagt de uil of ze niet tikkertje kunnen spelen en zij belooft niet te hoog te gaan vliegen. De hond stemt in en er volgt een stoeierig spel waarin de uil en de hond om elkaar heen springen en vliegen. Beiden hebben spelplezier en er is sprake van positief contact.

De volgende sessie kiest moeder het varken in plaats van de uil en Merel de spin. Ze spelen een scène na uit een film die ze beiden hebben gezien (*Charlotte's Web*). Merel wil graag bepalen en geeft aan dat moeder het niet goed doet. Moeder blijft rustig en reageert hier positief op; ze doet haar best om de scène zo natuurgetrouw mogelijk na te spelen, zie afbeelding 3.

Het gaat thuis al beter en ook vanuit school komen er positieve geluiden. Moeder krijgt hierdoor meer vertrouwen, en wil graag een stapje verder zetten door in het verhaal een conflict te laten ontstaan. In de voorbereiding van de

Afbeelding 4 en 5: Spel met dierenhandpoppen.

volgende sessie wordt een verhaal gemaakt door moeder en de therapeut. Het conflict dat moeder bedenkt is dat ze de uil speelt die geen zin heeft in tikkertje, maar alleen maar wil slapen. Op deze manier kan Merel niet bepalen wat de uil gaat doen en kunnen we kijken of het Merel lukt om op een positieve manier het conflict op te lossen zonder te eisen van haar moeder. De therapeut zit bij de andere dierenhandpoppen en kan zo nodig meedoen. In het spel dat volgt, gaat de beer (gespeeld door Merel) weg en vraagt aan een andere beer (de therapeut) of deze wil spelen. Er volgt een spannend avontuur in het bos met de twee beren. Merel is niet meer zo bepalend en kan ingaan op voorstellen van de therapeut. Moeder (uil) slaat dit vanuit de boom gade en geniet van haar leuke dochter. Uiteindelijk vallen de twee beren onder de boom van de uil in slaap.

Evaluatie van de behandeling

Tijdens de ouder-kindsessies leert moeder om met de door haar gekozen dierenhandpoppen op een speelse, maar duidelijke manier met het gedrag van Merel om te gaan. Ook Merel doet positieve ervaringen op met moeder. Ze leren namelijk samen te spelen en plezier te hebben. Het lukt Merel om op een andere manier om aandacht te vragen en om minder bepalend te zijn. Ze krijgt nu op school meer vriendinnen en ook haar relatie met haar zus verbetert. Merel wordt rustiger, zowel thuis als op school. De therapie kan na drie sessies positief afgesloten worden. In dit geval waren drie sessies voldoende. Het is ook mijn ervaring, met name in de eerstelijnspraktijk, dat kortdurende behandeling voldoende effectief is. Het gezin of de relatie heeft positieve ervaringen opgedaan en er zijn nieuwe mogelijkheden gevonden om met elkaar om te gaan. De impasse of de conflicten zijn doorbroken en ze kunnen weer verder met elkaar. Soms ontstaan er nieuwe doelen, doordat hardnekkige patronen aan het licht komen. Dan worden opnieuw afspraken gemaakt.

Methodische nabeschuiving

Over affiniteit en bereidheid

Na de observatie volgt de vraag of er een indicatie is voor behandeling met deze methode. Er is sprake van een indicatie wanneer er affiniteit is met de dierenhandpoppen. Het gezin komt dan tot keuzes over welke handpop voor wie zou kunnen zijn en het gezin toont bereidheid om met de dierenhandpoppen een verhaal te verzinnen en dit eventueel uit te spelen. Er is sprake van een contra-indicatie wanneer het de gezinsleden ontbreekt aan affiniteit of mogelijkheden om hiermee te spelen.

In de casus van Merel is er sprake van affiniteit, omdat Merel graag speelt met de dierenhandpoppen. De ouders herkennen zichzelf in het observatieverhaal van Merel, en zijn gemotiveerd om er met deze methode aan te werken. De keuze om niet met het hele gezin te werken, maar met het subsysteem moeder-kind, heeft te maken met de erkenning dat er in deze situatie een oorzaak voor de gedragsproblemen van Merel ligt in de interactie tussen moeder en Merel. Hiermee is het mogelijk om te focussen op dit kernprobleem en de 'coalitie moeder-kind' te versterken (Lange, 2006). Als uit de observatie blijkt dat er een indicatie is, komt het systemische en narratieve aspect aan bod. Vanaf dat moment gaat het om de verhalen die het systeem met elkaar gaat spelen.

Over realiteit en symboliek

Zoals in het voorbeeld van de tijgermoeder of in de casus van Merel, wordt vrij snel duidelijk hoe het aangemelde kind zich voelt binnen het gezin en hoe hij de andere gezinsleden ervaart. Voor de veiligheid van het kind en het gezin is het belangrijk om het symbolisch te houden. Vaak hebben ouders of jongeren wel door dat er een bepaalde symboliek achter zit. Het ene gezin vindt het prettig dat het benoemd wordt, hierdoor maken ze een bewustere keuze. Het andere gezin wil dit juist niet omdat ze het gevoel hebben dat de keuze dan beladen wordt.

Over de houding en interventies van de therapeut

De voorbereiding van de sessie in de vorm van een voorbespreking geeft veiligheid en structuur. In deze casus worden de sessies van tevoren met moeder besproken, omdat het erom gaat dat moeder weer de regie krijgt en dat Merel positieve ervaringen opdoet met mensen in het algemeen en moeder in het bijzonder. De therapeut heeft een directieve en ondersteunende rol, zij levert een actieve bijdrage aan de verhalen en helpt het gezin om anders met elkaar om te gaan. De tien basisstrategieën van Lange (2006) zijn bruikbaar om de verschillende fases in de gaten te houden en een goede structuur te behouden. Het is de taak van de therapeut om de veiligheid te bewaken en de gezinsleden te helpen bij het accepteren van het dier dat voor ze uitgekozen wordt. De ervaring leert dat het helpend is om zelf initiatief te nemen en direct te spelen met het dier dat het kind voor de therapeut heeft uitgezocht, zie afbeelding 4 en 5.

Besluit

De veiligheid van de doen-alsof-situatie en de symboliek van de dieren zorgt ervoor dat gezinsleden inzicht krijgen hoe ze zichzelf en elkaar binnen het gezin ervaren. Met de dierenhandpoppen kunnen ze experimenteren met ander gedrag. Dit artikel is geschreven om andere therapeuten te enthousiasmeren voor deze methode, en te inspireren om zelf ook te experimenteren met nieuwe methodes. Ook kunnen anderen geïnspireerd worden om zelf te kijken hoe bepaalde psychologische testen gebruikt kunnen worden om een vaktherapeutische methode te ontwikkelen.

Literatuur

- Carter, R.B. & Mason, P.S. (1998). The Selection and Use of Puppets in Counseling. *Professional School Counseling*, 4, 50-55.
- Celestin-Westreich, S. en Ponjaert-Kristoffersen, I. (1997). De Familie-In-Dierentest (FID). *Handleiding*. Vrije Universiteit Brussel.
- Groothoff, E., Jamin, H. en Beer-Hoefnagels, E. de (2009). *Spel in psychotherapie*. Theorie, techniek en toepassing. Assen: Van Gorcum.
- Lange, A. (2006). *Gedragsverandering in gezinnen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Patrick, E. (2006). Koala, Cat and me. *Therapy Today*, 17, 9-12.
- Synovitz, L.B. (1999). Using Puppetry in a Coordinated School Health Program. *Journal of School Health*, 69, 4, 145-147.

Over de auteur

Emilia de Gruijter is geregistreerd dramatherapeut en geregistreerd supervisor. Ze was jarenlang werkzaam in de volwassenpsychiatrie en de ambulante jeugd-GGZ. Daarnaast was zij werkzaam in het speciaal onderwijs en in een internaat voor getraumatiseerde jongeren. Nu werkt ze in een eigen praktijk met kinderen, jongeren, relaties en gezinnen. Daarnaast is ze werkzaam als methodiekdocent en supervisor bij de Hogeschool Arnhem/Nijmegen en als

docent bij de Deutsche Gesellschaft für Theatertherapie. Ze geeft cursussen en workshops in binnen- en buitenland.
E: emilia.degruijter@han.nl

Samenvatting

In dit artikel beschrijft de auteur een dramatherapeutische observatie- en behandelmethodede met dierenhandpoppen in de behandeling van gezinnen. Dierenhandpoppen zijn, vanwege hun expressieve kracht en symbolische waarde, uitermate geschikt om in te zetten bij gezinnen met als doel om inzicht te krijgen in de interactiepatronen en de onderliggende gezinsdynamiek. In de behandeling kunnen gevoelens op een veilige manier geuit worden, gezinspatronen doorbroken worden en kan geëxperimenteerd worden met ander gedrag. De auteur beschrijft aan de hand van voorbeelden en een casus hoe er met de dierenhandpoppen gewerkt kan worden. ■

advertentie

percussie-instrumenten uit de hele wereld

STIGGELBOUT
& slagwerk

Ulgersmaweg 27
9731 BJ Groningen

tel: 050-3137303
e-mail: info@stiggelbout.nl
www.stiggelbout.nl